

⁴⁵ 'De noden van het Amsterdamse godsdienstonderwijs', *Achawah* 42 no. 429, januari 1937; M. Mendels sr., 'Jaarverslag 1938-1939', *Achawah* 45 no. 449, juli 1939; idem, 'Jaarverslag over 1930-1931', *Achawah* 36 no. 384, juli 1931.

⁴⁶ Wel wilde het NIK uit respect voor de autonomie van de gemeenten de officiële rechtspositie van de godsdienstonderwijzers niet landelijk regelen. Daardoor bleef het mogelijk dat op lokaal niveau godsdienstonderwijzers zonder pardon werden ontslagen; M. Mendels sr., 'Jaarverslag van den Bond van Nederl. Israel. Godsd. Onderwijzers "Achawah" over 1928-'29', *Achawah* 35 no. 370. Zie tevens in hetzelfde nummer: Elburg (Kampen), 'De financiële positie der godsd. leeraren in de door het Kerkgenootschap gesubsidiëerde gemeenten'; vergelijk 'De positie van den onderwijzer in de provincie', *Achawah* 35 no. 372, oktober-november 1929.

⁴⁷ M. Mendels sr., 'Jaarverslag 1935-1936', *Achawah* 42 no. 425, juli 1936.

⁴⁸ "Stiefkinderen", *Achawah* 35 no. 374, februari 1930.

⁴⁹ M. Mendels sr., 'Jaarverslag over 1929-'30', *Achawah* 35 no. 377, juli 1930.

fel tegen – en waarschuwden de godsdienstonderwijzers tijdens joodse les de kinderen voor de nieuwe 'reform' beweging. Het godsdienstonderwijs diende een 'bolwerk' te zijn tegen de 'grote afval' en 'de reform', 'deze heillooze beweging' met zijn 'onbekookte kritiek' op het godsdienstonderwijs.⁴⁵

De godsdienstonderwijzers waren in de regel in dienst van de joodse gemeenten. Kleine joodse gemeenten konden echter bij het NIK subsidie verkrijgen om zo toch een eigen onderwijzer aan te stellen. In 1930 waren 19 gemeenten op die ondersteuning aangewezen – een aantal dat in de jaren daarna snel steeg. De arbeidsrechtelijke positie van de godsdienstonderwijzer was sinds 1924 beter geregeld.⁴⁶ Zijn inkomen had nu een vaste ondergrens gekregen. Wel was er het probleem dat er relatief weinig mogelijkheid was om qua salaris te groeien. Als snel zat een godsdienstonderwijzer aan de top van zijn inkomen. Daarom bleven nevenactiviteiten voor veel godsdienstonderwijzers een bittere noodzaak. Met regelmaat werd gepleit dat aan het NIS meer onderwijs gegeven zou worden in chazzanoet (synagogale muziek) en dat er een opleiding tot sjouchet (ritueel slachter) zou komen. Dat zou de arbeidsmogelijkheden van godsdienstonderwijzers flink verbreden. Slechts met grote moeite lukte het om deze wensen ingevuld te krijgen.⁴⁷ Achawah klaagde: 'Wij zijn de stiefkinderen', omdat de meeste energie van het NIK uitging naar de rabbijnenopleiding aan het NIS en er weinig geïnvesteerd werd in de onderwijzersafdeling.⁴⁸

In 1927 en 1929 werd de opleiding wel geherstructureerd, waarbij de drie rangen nu gedefinieerd werden. De laagste rang, waarvoor de mulo als toelatingsniveau gold, leidde op tot godsdienstleraar of –lerares. Het aantal vrouwelijke godsdienstonderwijzers nam in deze periode overigens fors toe – hoewel velen zonder opleiding een positie kregen.⁴⁹ De middelste acte, waarvoor men HBS moest hebben, heette nu godsdiensthoofdonderwijzer A – terwijl de hoogste acte, met eveneens HBS als voorwaarde, nu als godsdiensthoofdonderwijzer B door het leven ging. De geformuleerde toelatingseisen laten zien dat het niveau van de godsdienstonderwijzers nog steeds toenam – dat werd ook noodzakelijk geacht door het stijgende opleidingsniveau in de joodse gemeenten. Hoe zou een godsdienstleraar een kehilla kunnen leiden als hij de vragen van jongeren en ouderen niet zou kunnen beantwoorden?

De jaren dertig brachten voor de joodse godsdienstonderwijzers dezelfde problemen als voor andere burgers.⁵⁰ De nog niet zo lang geleden ingevoerde norm voor een minimumsalaris werd in 1936 flink verlaagd, omdat veel joodse gemeenten de salariskosten niet meer konden opbrengen.⁵¹ De Amsterdamse godsdienstonderwijzers kregen eveneens een loonsverlaging. Ernstiger was echter het